

ձեր մասին մտածել, բայց հարցնում եմ.
— Ի՞նչ էք արել կեանքի համար: Դուք բու-
լորդ միակերպ անտարբեր էք, ձեզանից
նոյն իսկ նրանք, որոնք զգացումս ասում
են, թէ ո՛րքան ապականութիւն կայ ձեր
շուրջը... Փորձեցէք մաքրել դրանց: Հե-
ռացրէ՛ք դրանց ձեզանից: Ո՛չ, բայց ձե-
զանից լաւերը, ես տեսել եմ, զգուանցով
հեռու են մնացել նրանից: Մաքուր լինե-
լու ձգտումը — վատ ձգտում է՛, բայց
մաքուր մարդը չի վախենալ կեղտից: Խոստովանենք, որ բոլո՛րս ենք մեղա-
ւոր, որ կեանքը այսպէս դաժան է: Երկ-
րիս վրա զոյութիւն չունին արդարներ,
առ այժմ ո՛չ: Բայց ո՛րտեղից էք դուք ձեռք
բերել այդքան ստրկական ոգի, և ո՛րտեղ
էք սովորել ստրկօրէն վախենալ ձեր կա-
շուից: Ես պնդում եմ — բոլոր կեղտոտ և
զգուելի բաները, որ ամեն քայլափոխում
աչքի են զարնում, — արագ, ուժգին և
այնպէս պարզ կերպով են անում զար-
գանում ձեր շուրջը միայն այն պատճա-
ռով, որ հիմնուած են հաստատ հողի վրա,
մեր սեպական կաշուից վախենալու ստը-
կական զգացմունքի վրա: Որ կեանքը
այսպէս դաժան, ամօթարե՛ր է, դրանում
մենք բոլո՛րս հաւասարաշահի ենք մեղա-
ւոր: Եւ եթէ որ ես հաւատայի անէծքի
ոյժին, ես կ'անիծէի բոլորիդ, բայց ես
հաւատում եմ մի ուրիշ բանի, — որ շու-
տով կը գան ուրիշ մարդիկ, համարձակ,
անկեղծ և ուժեղ մարդիկ, — շուտով...»

— «Է՛, բաւական է», — ասաց սաստա-
նան ժպտալով: Մեր երիտասարդը աչքերը
վեր բարձրացրեց և ի՛նչ տեսաւ. — նրա
առաջ և նրա շուրջը ոչ ոք չըկար: «Տար-
օրինակ է, ասաց նա, ո՛ւր գնացին: Ես
դեռ չեմ վերջացրել...»:

— «Նրանք այլուեցին քո խօսքերի
կրակից. հա՛-հա՛-հա՛. — Տեսնո՞ւմ ես ա-
ռաստաղի մուրը. — Այդ է բոլորը, ինչ
որ նրանցից մնաց: Գնա՛...»

Չը գիտեմ, թէ յետոյ ինչ պատահեց
մեր երիտասարդի հետ. ես չեմ ուզում
ընտրել այս պատմութեան վերջը. ես
դրանում ո՛չ մի լաւ բան չեմ նախատե-

սում հերոսիս համար: Բայց ես հաւատա-
ցած եմ, որ լաւ է՛, երբ գրողը շատ հա-
մակրողներ ունի: Եւ իւրաքանչիւր մարդ
ով գործ ունի հասարակութեան հետ,
նա պէտք է իր շրջապատի օղբ մաքրի
ճշմարտութեան կարողեան կիսլօտայով:
Վ. Տ. ԱՐՔ.

ՊԵՏՐՈՍ ԹԱՓՅԷ ԵՒ ՊԵՏՐՈՍ ԹՈԹՈՎ

Է. Ն. ԱՎԻԵԱՆՆԻ

Անձնաւորութեանց շփոթութիւն մը, —
դիտել կու տայ Մեծապատիւ Տէր Նո-
րայր, — տեղի ունեցած է Ձեր պատմական
յօդուածին մէջ՝ որուն վերնագիրն է.
«Հայ վրական յարաբերութիւնք Դ-ի դա-
րուց մէջ», (Հանդես Ամսօրեայ 1907, թիւ
9-10, սեպտեմբեր-հոկտեմբեր, էջ 289):
Երկուորեակներուն պէս՝ որ Շէյքափիւրի
մէկ խաղին մէջ իրարու հետ կը շփոթուին
իրենց դէմքի նմանութեան պատճառաւ,
երկու պատրիարքներ, — երկուքն ալ
Պետրոս անուամբ, — իրարու դէրը կ'առ-
նեն Ձեր քննութեան մէջ:

Կը գրէք. «Անտիոքի պատրիարգութեան
զուլխն անցաւ Պետրոս Թոթով, այն է
ընդ մէջ ամաց 471-488. Վրաց յատուկ
Մետրապօլիտութիւն տրուեցաւ, այնպէս որ
նահանգը եղաւ» (Հանդես էջ 291. այս խօս-
քը կոչումս մ'է Acta SS. ԺԲ հատորէն,
էջ 644):

«Այս Պետրոսն (Անտիոքացի), ինչպէս
կը դիտէ Բրոսէ (Hist. I. 192. ծ. 2)
պիտի ըլլայ Պետրոս Թոթովն, որ կ'իյ-
նայ ընդ մէջ ամաց 475-488» (անդ):

«Յամենայնի չեմ կրնար համամիտ ըլ-
լալ բոլանդեանիս, յատկապէս այն կէտին
մէջ թէ մինչեւ ցՊետրոս Փուղղոն, ուրեմն
մինչեւ Ե. դարու վերջին քառորդն միայն՝
հայ կաթողիկոսէն կը ձեռնադրուէին և
այն՝ լոկ եպիսկոպոս». (անդ):

«Թ. Բագսամունի խօսքերն թէ Պետրոս
Թափիշի ժամանակ (է դարու Բ կիսուն)

ազատ և ինքնագլուխ հրատարակուեցաւ Վրաստան, խնդիրն կը դժուարացնեն»:

Այսպէս միեւնոյն անձը Զեր յօդուածին մէջ կը ներկայանայ ի սկզբան իբրեւ Պետրոս Թութով, յետոյ կը դառնայ Պետրոս Փուզդոն ու վերջ ի վերջոյ Պետրոս Թափիշ:

Արդ Պետրոս Թութով ու Պետրոս Թափիշ բոլորովին տարբեր անձնատրութիւններ են և իրենց անունները հոմանիշ չեն կրնար նկատուիլ:

Պետրոս Թութով (Ֆրանսերէն Mongus),

Աղեքսանդրիոյ Պատրիարք էր, իսկ Պետրոս Թափիշ (Ֆրանսերէն Le Foulon կամ Knaphée) Անտիոքայ պատրիարք, Բրոսէ (Hist. I. 192) խօսած է վերջնոյս վրայ. պատճառ մը չկար Le Foulon «Թութով» Թարգմանելու, կամ Ֆրանսերէն բառի ոչ ուղիղ տառադարձութեամբ՝ Փուզդոն, այլ միշտ Թափիշ:

Պետրոս Թափիշն է ուրեմն որ ունեցած է պատմական յարաբերութիւններ Վրաց եկեղեցւոյ հետ:

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն. Մ. Ա. Մ. Ո. Ի. Լ.

« Յուշարար » — « Երկրի Զայմը ».

ՅՈՒՇԱՐԱՐ

Թաւորոնի և գեղարուեստի այս պատկերազարդ երկշաբաթաթերթը կոչուած է մեծ պակաս մը լրացնելու մեր արդի գրականութեան բնական ճիւղին մէջ, Դաւթի պատահական հրատարակութիւն չէր, այլ եռուն կեանքի հրամայական մի պահանջը, որին պէտք էր բաւականութիւն տրուէր:

Թերթը հասարակութեան կը յանձնէ և իր գոյութեան հոգատարութիւնը ու

Հասարակութեան անհատնում գանձաբան, ... որ սակայն յաճախ ի դերու կը հանէ իր վրայ կոթնողներու իրաւացի յոյսը:

Թարգմանով անհատականներու ազատութիւնը՝ ո՛ր և է կուսակցութեան մը հակելու, նա ինքզինքը կը նուիրէ գեղարուեստի տաճարին. կեանքը իրեն համար այն ժամանակ նշանակութիւն մ'ունի՝ երբ ձեւացեալ է, արուեստական. երբ թաւորոնի վրայ է:

Թաւորոն. բայց կանխապէս պատրաստուած տեղ կ'ուզէ ատ, սիրտ, միտք կը պահանջէ. մեծ շոգենաւը՝ խոր ծովերու մէջ միայն կրնայ վարգիւ. բնին ալ, իր

կարգին, դեր մ'ունի, մեծ դեր մը: Սոյն թերթին սկզբունքն է «Ամեն ինչ ժողովրդի համար»։ աս՝ իր լուրջ աշխատակցիժ, Լէօի մը առածն է: Նպատակն է «ճանօթացնել ու տարածել գեղարուեստի գաղափարը հասարակութեան զանազան խւերում, օժանդակել նրա ճշդիւ ըմբռնմանը և ամէն կերպ նպաստել գաւառական բնմերի զարգացման»։ Խօստում մը, երաշխաւորուած՝ յայտնի գրագէտներու աշխատակցութեամբ:

Դեռ շատ ժամանակ չէ, որ գեղարուեստին ու մասնաւորապէս բնին լրջօրէն կարեւորութիւն տուին ռուսահայերը, ինչպէս նաեւ թրքահայերը. «Թաւորոն», կ'ըսէ պ. Ա. Զօպանեան, Ժիթրդ դարուն երկրորդ կէտին մէջ, ամբողջապէս Եւրոպայէն փոխ առած ենք»։ Իսկ Ռուսաստանի «հայ բնմը կազմակերպուած էր եւրեք գլխաւոր կեդրոնների համար — Թիֆլիս, Նոր — Նախիջեւան, Բագու»։ Ի միջի այլոց, պ. Սունդուկեանցի դերը նշանակելի է Թաւորոնի յառաջացումին մէջ, սկզբնաւորութեան՝ պիտի ըսէի:

Վերջին տարիներու, 1906ին, խզակի վիճակ մը ստացած էր սակայն Թիֆլիս.